

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

"... en nog is er plaats!"

Luk. 14:22b

De uitbeeldende Evangelist brengt ons in het huis van een overste der Fari-zeërs, waar de Heilsvorst is uitgenodigd voor een broodmaaltijd.

Deze uitnodiging kwam niet uit hartelijke toegenegenheid tot de grote Meester, doch om Hem "waar-tene-men". Zeer waarschijnlijk hadden Zijn waarnemers ook een waterzuchtig mens besteld, om te zien wat Hij met zo'n patiënt deed op de Sabbat.

Natuurlijk genezen! Een dier in de put gevallen op Zondag, laat je toch niet verdrinken!

Na de genezing volvoert de Christus Zijn taak. Hij predikt ook in die kring tegen de hoogmoed en herinnert aan het tweede gebod: uw naaste lief te hebben als uzelf. Niet weldoen om later dit terug te krijgen, doch uit louter liefde.

Een der aanwezigen reageert op het gesprokene met: Zalig hij, die brood eet in het Koninkrijk Gods! Dit kan de taal zowel van een eigengerechte als van een onwaardige zijn. De eerste heeft recht op het Koninkrijk Gods; voor de tweede zal het een wonder worden. Uit de gelijkenis van het grote avondmaal, dat de Heere direct aan de ontboezeming verbindt, weten wij dat het een rechthebbende was. Helaas dit geslacht is nog niet uitgestorven. Vandaar is het onderwijs van meer dan 19 eeuwen geleden, nog up to date. Wat een geschenk als de Heere vernederende genade geeft. Weet u wat dat is?

Een mens, een vermogend mens, bereidde een groot avondmaal. Al lang geleden heeft hij aan zijn gegadigden de uitnodigingen verzonden. Daarop stond ongeveer: houdt u, mijne vrienden, tegen die en die tijd gereed, want dan bekeer ik met u een avondmaal te

houden. Nauwelijks heeft de gastheer zich op de hoogte gesteld met de vorderingen in de keuken, of hij zendt een dienaar tot de geïnviteerden met de mededeling: "Komt, want alle dingen zijn gereed!"

Wie bedoelt de Prediker met de gastheer? Niemand minder dan Zijn Vader! En met die maaltijd? Jezus Christus van de Vader in deze wereld gezonden, om aan Gods recht en heiligheid te voldoen, tot verzaliging van verloren zondaren.

De gezegende Borg en Diens werk is Gods maaltijd!

Bij de voleinding van de schepping lezen wij: "Toen nu God op de 7e dag volbracht had Zijn werk.... heeft Hij gerust op de 7e dag van al Zijn werk dat Hij gemaakt had". D.w.z. dat op de 7e dag Gods schepping kwam tot haar doel en bestemming d.i. Gods verheerlijking. God genoot en verlustigde Zich in Zijn werk.

Wanneer straks Christus Zijn Borgwerk heeft voleind en Zijn Geest heeft bevolen in de handen van Zijn Vader ... brak de Sabbat aan! God-Drieënig verlustigd Zich in het herscheppingswerk en het herstellingswerk van de Middelaar. De Scheppingsmiddelaar is ook de Heils-middelaar!

Tot deze maaltijd t.w. dat Jezus Christus is de Middelaar van verzoening door voldoening en niemand tot God kan komen dan door Hem - heeft Jehovah al 40 eeuwen geleden de uitnodigingen gezonden. Speciaal tot het volk uit Abraham gesproten.

Daar gaat Gods dienaar in dienst-knechtsgestalte uit.

Elk woord dat Hij spreekt is geladen met de boodschap: "... alle dingen zijn gereed!" En komen de genodigden?

De een vindt een pas gekocht stuk land veel belangrijker.

Een ander staat juist gereed om in zijn veestapel-aanwinst zich te gaan verlustigen. Weer een ander is pas getrouwd en versmaadt daardoor wat de Gastheer heeft laten bereiden. Wat een lijden voor Christus!

Hij is gekomen tot het Zijne en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Wat een ontoring van Hem, Die Zijn Alles, Zijn lieve Zoon gezonden heeft om door Hem weer met zondaren aan één tafel te kunnen zitten.

Lezer, is uw land, uw vee, uw vrouw, uw kinderen, uw huis, uw goed belangrijker dan God en Jezus Christus? Zo ja, zie van deze dwaasheid nog tot God bekeerd te worden. Wat zou 't ontzettend zijn, de dwaasheid van uw ongeloof, dan pas te ontdekken, als bekering niet meer mogelijk is.

Dus de maaltijd gaat niet door? Natuurlijk wel, wat dacht u? Hebt u ooit in de H. Schrift gevonden, dat God een aangevangen werk ter helfte liet steken? Neen, dat kan niet. Dan zou Hij Zichzelf verloochen. Dan zou Hij geen God meer zijn.

De dienaar moest de genoden zeggen! Nu krijgt hij opdracht te brengen! En wie denkt u? De mensen uit de zelfkant van de samenleving. Indien, dan hebben zij maar net een dak boven het hoofd. Armen, verminkten, kreupelen, blinden!

Uit de gevangenis van de twijfel zond Johannes een deputatie om te vragen: "... zijt Gij, Die komen zou, of verwachten wij een ander?"

Jezus zendt hen met deze boodschap terug: "... de blinden worden ziende, de kreupelen wandelen... en de armen wordt het Evangelie verkondigd".

Behoren wij tot deze categorie? Uit geschonken licht, eigen blindheid in Gods wegen ontdekt? Uw kreupelheid uit de val beweend? Het "zalig" zijn de armen van geest, gesmaakt?

Daar is nog plaats open!

"Ga uit in de wegen en heggen en dwing ze in te komen, opdat mijn huis vol worden!" ... zo luidt de vernieuwde

opdracht. De dienaar gaat ter stads-
poort uit.

Hij zoekt en speurt, ja, daar ligt er een.
Het is een bedelaar, juist bezig om voor
de nacht zijn bivak op te slaan onder
een struik. Daaronder het moede lijf te
strekken is een gunstbewijs.

Even verder vindt hij er ook nog wat
mensen, die in de maatschappij niet
meetellen en in de kerkelijke wereld tot
de nietsnutten worden gerekend.

De dienaar vertelt deze mensen dat zijn
vermogen de meester hun vanavond
een extraatje wil schenken. Een maal-
tijd met de edelste gerechten en de
zuiverste dranken.

'k Zie een der toegesprokenen de die-
naar van top tot teen bekijken. Hij
vraagt zich af, is dat nu allemaal wer-
kelijkheid? Als de dienaar hun gere-
serveerdheid ziet, bemoeit hij hen
ten zeerste. Wonderlijk, zij kunnen
zich ook niet uit de boei van zijn woord
losmaken en ... zij gaan mee. Der
gedachten vol.

Zouden zulke pooiers als zij zijn, juist
niet worden weggestuurd? Zij hebben
nog nooit zo'n erg in hun plunje gehad,
als juist nu. Een verstout zich hiervoor
de aandacht van de dienaar te vragen.
Niet gekleed en ... zie eens hoe vuil, uit
de aarde aards!

Dit blad is een uitgave van de
stichting Bewaar het Pand te
Meerkerk
verschijnt eens in de veertien
dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Ds. P. den Butter,
Ds. A. van Heteren en Ds. D.
Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg
13, 4231 BP Meerkerk. Telef.
01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20,
2406 XL Alphen a/d Rijn, tel.
01720-74202, postrek. 70.43.50
t.n.v. de administrateur van
"Bewaar het Pand" te Alphen a/d
Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de
Verenigde Staten en Canada 5
dollar per jaar. Advertenties f 0,25
per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Geen bezwaar, zijn meester heeft op
alles gerekend.

Door de bad- en kleedkamer heen, kom
je in de feestzaal!

Bedelaars ... nietsnutten en ik weet
al niet, naar een paleis? Wie heeft dat
ooit gehoord?

Geen woord wordt meer vernomen. Zij
zijn een en al verwondering! Zij
begrijpen die psalm: De lofzang is ...

stilheid tot God in Zion!

Kent u dit gezelschap? U bent er toch
niet te knap voor?

De open plaats is bezet!

'k Hoor een van deze lieden - hij kan
zich niet meer bedwingen - zeggen:

"... zijt Gij naar mij gekomen?
naar mij, die naar U niet en zag ...?"

Wijlen Ds. W.F. Laman.

Van de administratie

De abonnementsbetalingen stromen
weer binnen met vele giften, zodat we
dit keer f 7.576,80 aan giften mogen
vermelden.

Ook konden we 11 nieuwe abonnees
inboeken. hartelijk dank voor de giften
en voor de opgaven van nieuwe abonnees.
De laatste tijd kregen we de
bladen of acceptgiro's terug van enkele
abonnees met mededelingen dat het
adres onbekend was of dat de abonnees
waren verhuisd. Wie kan ons aan de

juiste adressen helpen van: mevr. J. de
Ronde-van Bergeijk, 2e Barend-
rechtseweg 2-12, 2992 SK Barend-
recht; M. van Ooijen, Giezenhof 5,
6418 EZ Heerlen; J. van Twillert,
Burgwal 30A, 3752 XA Bunschoten
Spakenburg en van R. Zuidema,
Kavelweg 41, 9108 MD Broek-
sterwoude? Bij voorbaat dank voor
uw reacties.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers,
Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen
a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro
704350.

Van de redactie

1. **Ontmoetingsdag te Sliedrecht-
centrum.** We herinneren weer aan
deze dag, die D.V. zal worden gehou-
den op zaterdag 25 april 1992, aanvang
10.30 uur in het kerkgebouw van de
Chr. Geref. kerk te Sliedrecht-centrum,
Kerkbuurt 74. De volgende pre-
dikanten hebben zich bereid verklaard
op die dag te spreken: Den Butter,
Slagboom, De Romph, Van der Meij
en Tanis.

2. **Ontmoetingsdag te Kampen.** We
kunnen ook een voorlopige mede-
deling doen omtrent de datum waarop
deze Ontmoetingsdag D.V. zal worden

gehouden, namelijk op zaterdag 19
september a.s.

Dat is enkele weken later dan
gewoonlijk omdat er dan minder
soortgelijke vergaderingen worden
gehouden en het bestuur van de stich-
ting Bewaar het Pand verwacht dat er
op genoemde datum meer bezoekers
kunnen komen. Laten we deze dag
zoveel mogelijk vrij houden voor
Kampen.

3. **School voor Dundas en Hamilton.**
Met vriendelijke dank verantwoord ik
een gift van f 50,- en een gift van
f 10,- aan opgespaarde dubbeltjes.

B.

Nederlandse geloofsbelijdenis

32.

Waarin de rechtvaardigmaking bestaat

Wie de rechtvaardigmaking belijdt, zal
onderscheiden tussen de grond en het
wezen daarvan. Als er een huis
gebouwd wordt, wordt eerst het fun-
dament gelegd, waarna het huis op dat
fundament verrijst. Ondertussen had
men bij het leggen van het fundament
het huis al in het gezicht. In de regel zal
het toch niet gebeuren dat een bouwer
éerst eens een fundament maakt om
dán te zien welk huis of daarop
gebouwd kan worden. Zo heeft artikel
22 eerst de grond van de recht-

vaardigmaking beleden. Hoe indrin-
gend is het gebeurd. Christus, Zijn
werk, Zijn gerechtigheid zijn het
alleen, waarom de zondaar recht-
vaardig voor God kan zijn. Ook het
geloof van de Zijnen, hoe belangrijk en
onmisbaar, telt niet mee als verdienste
in de vrijspraak van de zondaar voor
God. Het is in dat opzicht niet meer dan
een instrument. Echter ook hier geldt
het: onze belijdenis had al voor ogen,
wat de rechtvaardigmaking inhoudt.
Door het belijden van de enige grónd
klonk al heen het wézen van de recht-
vaardigmaking. Het behoort altijd tot

de aard van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, dat het geen systeem geeft. Het geloof belijdt. En dat geloof bakent de zaken niet precies af, zodat het mogelijk zou zijn van de grond der rechtvaardigmaking te spreken zonder dat het gevoelt om welke rijke zaak, om welk nameloos wonder het gaat. We kunnen hier wel zeggen: wat gelukkig dat het levend geloof dit eenvoudig niet zou kunnen! En nu in artikel 23 gaat dat geloof er voluit van spreken: "dat onze rechtvaardigmaking bestaat in de vergeving der zonden en toerekening der gehoorzaamheid van Christus".

Ook in artikel 23 moeten we blijven benadrukken dat hier het levend geloof spreekt. Het gaat niet om een afstandelijke beschouwing van wat nu eigenlijk rechtvaardigmaking is. Wie dit gedeelte leest kan nooit voorbijgaan aan de bevindelijke toon, die vooral in dit artikel opvalt. Dat wil niet zeggen dat ook maar enigszins het bevindelijke kennen van de troost de rechtvaardigmaking de grond der zaligheid zou zijn. Ieder die dit zo stelt, zou juist een streep door deze belijdenis geven. Maar hier is wel dat geloof aan het woord, dat in eigen leven van dit wonder weet. We behoeven de tekst maar te lezen om dit toe te stemmen: "Wij geloven, dat onze gelukzaligheid gelegen is in de vergeving onzer zonden om Jezus Christus' wil, en dat daarin onze rechtvaardigheid voor God begrepen is; gelijk David en Paulus ons leren, verklarende "de gelukzaligheid des mensen te zijn, dat God hem de rechtvaardigheid zonder de werken toerekent". Rom. 4:6-8. En dezelfde apostel zegt "dat wij om niet, of uit genade gerechtvaardigd zijn, door de verlossing, die in Christus Jezus is. Rom. 3:24".

Verheffen tot Gods rechterstoel

De rechtvaardigmaking bestaat in de vergeving der zonden en de toerekening van de gehoorzaamheid van Christus. Het gaat hierbij om een Goddelijke daad. God verklaart de zondaar, de goddeloze, rechtvaardig, spreekt vrij van schuld en straf en geeft een recht op het eeuwige leven. In die zin spreken we van rechtvaardig "maken". Daar kan geen bezwaar tegen zijn, zoals dit woord ook boven dit artikel geschreven staat. Bekend is het voorbeeld van "grootmaken". Dat woord wordt onder ons ook gebruikt. Het betekent niet dat iemand God groter kan maken dan Hij is. Wel: het erkennen, het belijden van Gods

grootheid. Zo verklaart God rechtvaardig. Hij doet het zo, dat Zijn recht in niets geschonden wordt. Hij handelt tegenover de zondaar Zijn heilig recht. Hij spreekt vrij vanwege de gerechtigheid van Christus. Het gaat duidelijk om een rechtsgeding. Hij rechtvaardigt de zondaar, die in zichzelf alleen maar verdoemd moet worden.

Laten we het niet vergeten: de ontsparing in de belijdenis van de rechtvaardigmaking begint bij het niet-verstaan en niet-erkennen van de gerechtigheid Gods. Wie daar geen ernst meemaakt, tast hier mis. Het is in de geschiedenis van de kerk uitgekomen bij Pelagianen van allerlei soort. Het komt vandaag uit in de moderne theologie, die geen oog heeft voor eisen van Gods Wet, voor de gerechtigheid Gods, die voldoening vraagt. Zal ook niet alleen de troost van deze belijdenis gekend worden door hen, die geestelijk weten wie God is in zijn recht? Ik zeg er graag bij, dat de Heere dit in het leven van de Zijnen op onderscheiden wijze en lange onderscheiden wegen leert!

We willen hier niet voorbijgaan aan de Institutie van Calvijn. In een apart hoofdstuk, Institutie III hoofdstuk XII, schrijft hij over de ernst van de confrontatie met Gods rechterstoel: "Dat wij onze harten tot Gods rechterstoel moeten verheffen, opdat wij met ernst overtuigd worden van de onverdiende rechtvaardigmaking".

We kunnen uit dit hoofdstuk maar een enkele aanhaling doen. Het zou goed zijn dat we dit zelf zouden lezen en overdenken. Hier dan enkele zinnen: "Dus moet ons in de eerste plaats deze gedachte voor onze geest staan, dat niet gesproken wordt over een rechtvaardigheid, die stand houdt voor de menselijke rechtbank, maar over een die stand houdt voor de hemelse rechterstoel, opdat wij niet naar onze maatstaf afmeten, hoe zuiver de werken moeten zijn om aan Gods oordeel te voldoen". "Laat ons die Rechter ons voorstellen ..zoals Hij ons geschilderd wordt in de Schrift namelijk ..voor Wiens reinheid alle dingen onrein worden ..Die de schuldige geenszins onschuldig maakt..".

Vanuit die erkenning van Gods gerechtigheid is artikel 23 opgesteld. De zondaar staat schuldig voor Gods rechterstoel. Er is in hem geen enkele hoedanigheid, waarom hij vrijgesproken zou worden. We horen het ook doorklinken in de Heidelbergse Catechismus, -Zondag 23!-: de aan-

klacht van het geweten, "dat ik tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen daarvan gehouden heb en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben". Daar staat niet een mens met goede hoedanigheden tegenover God, maar een zondaar, een goddeloze, die in zichzelf niets dan schuld heeft en het voor de toekomst alleen maar bederven kan.

Het is vrucht van de ontdekkende genade, als die erkenning er is, de ware boetvaardigheid. Zonder die wordt de troost van de rechtvaardigmaking niet gekend, maar toch ligt niet in die boetvaardigheid de rechtvaardigmaking.

Die ligt alléén in de vrijspraak Gods om de verdienste van Christus.

..daarin onze rechtvaardigheid voor God..

Rijk is de omschrijving in artikel 23 van wat rechtvaardigmaking nu eigenlijk inhoudt. Het lijkt ingewikkeld zoals het geloof hier belijdt. "Onze gelukzaligheid gelegen in de vergeving der zonden .." en "dat daarin onze rechtvaardigheid voor God begrepen is". Het kan het beste worden verstaan als we hier de vergeving der zonden centraal zien.

Vergeving der zonden is vrijspraak. Door de zonden is de verhouding tussen God en de mens verbroken, is er schuld tegenover God en heeft de zondaar de eeuwige straf verdiend. God moet hem naar recht veroordelen. En nu het wonder ..geen veroordeling maar vrijspraak! God vergeeft. Hij delgt de schuld uit. Hij werpt de zonden achter Zijn rug. Er blijft er niet één over. Zo volkomen worden de zonden vergeven "alsof ik nooit zonde had gehad of gedaan". Door die vergeving kan een zondaar voor God bestaan.

Het is de vergeving "om Jezus Christus wil!" Wie dat eruit haalt neemt alles weg. God vergeeft uit Zijn eeuwige barmhartigheid, om Zijn eeuwig welbehagen. Uit die bron heeft God in Christus de grond tot vergeving bereid. Vergeving is niet dat God de zonden door de vingers ziet. Hij heeft de zonden gestraft in Zijn eigen Zoon. Hij heeft betaald en voldaan aan het recht van God. Alleen om Hem rechtvaardigt God. Hij treedt als de grote Advocaat op tot vrijspraak van de goddelozen. Voor de hemelse rechtbank is Zijn verdienste, Zijn gerechtigheid oorzaak van die vrijspraak. God rekent dat werk van Christus toe. Door een waar geloof en in de gemeenschap met Hem wordt die vrijspraak gekend.

Die vergeving der zonden is de gelukzaligheid van in zichzelf arme zondaren. Zij zijn gelukkig omdat daarin hun rechtvaardigheid voor God ligt. De verhouding met God, die zo jammerlijk verbroken was is hersteld. Wij waren gelukkig in het paradijs, zolang de zonde de gemeenschap niet verbroken had. De diepste oorzaak van alle ongeluk ligt in de zonde. Maar nu door de vrijspraak Gods is er vrede tussen God en de Zijnen. Niets ligt er meer tussen God en hen. Het geeft ook het uitzicht op de volkomen gelukzaligheid van het eeuwige leven. Dan zal dé gelukzaligheid zijn dat ze gekocht zijn door het bloed van het Lam om God eeuwig groot te maken. Zo is de rechtvaardigmaking niet, zoals Rome dat leert, in de verbrijzeling van het hart, in het belijden der zonde en de voldoening door de goede werken. Hier is niet in geding alsof deze zaken: boetvaardigheid, schuldbelijdenis en goede werken geen plaats hebben in het leven van de Zijnen. Echter daarin bestaat de rechtvaardigheid voor God niet. Hoe zou ooit een zondaar ermee voor God kunnen bestaan? Klaar en duidelijk stelt het begin van artikel 23 de rechtvaardigmaking alleen in Gods vrijspraak om Christus wil!

David en Paulus

De teksten, die hier genoemd worden spreken voor zichzelf. In feite worden

hier alleen vermeld Romeinen 4:6-8 en Romeinen 3:24. Wie dit gedeelte echter goed leest, weet dat het hier ook gaat om Psalm 32:1 en 2. David én Paulus leren, dat de rechtvaardigheid voor God alleen gelegen is in de vrijspraak der zonden voor God. Paulus beroept zich tegenover het Joodse verlossings-schema - zalig door de werken der Wet - op David in Psalm 32. Zo komt in Romeinen 4:6-8 Psalm 32 zo bijzonder naar voren. Zo wordt Psalm 32 verklaard vanuit de gerechtigheid van Christus.

Wie spreekt David zalig in Psalm 32? Die de werken der Wet hebben gedaan?

Hij kon er niet mee komen. Hij had het verzondigd tegenover de Heere. Hij kon niet bestaan voor Gods recht. Alleen door het wonder van Gods vrijspraak was er een nieuwe verhouding met God.

Daarom: welgelukzalig, "wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is!"

De zonde hem niet toegerekend, omdat de gerechtigheid van Christus hem toegerekend is. Welgelukzalig door de vergeving der zonden.

David en Paulus zijn daarin één. Eén in het wonder van de vrijspraak.

De hele Kerk zal in dat wonder alleen ten diepste welgelukzalig zijn. Is het ook voor óns het grootste geluk?

D. Slagboom.

vaardigd, dat er langs deze weg geen vrede in het Midden-Oosten bereikt zal worden? Zijn alle menselijke pogingen bij voorbaat tot mislukken gedoemd? En zal het ook bij de thans op gang gekomen vredesbesprekingen weer zo gaan? Lopen die ook op een mislukking uit?

Tegenstrijdige belangen

Hoe zou het komen dat de dingen zo gaan? Is daar een verklaring voor? Ik denk dat er meer dan een factor is aan te wijzen, waarom alle vredesinitiatieven wel tot mislukken gedoemd zijn.

In de eerste plaats zou genoemd kunnen worden, dat men van beide kanten steeds weer nieuwe irritaties oproept. Dat is het gevolg van het feit, dat het in dit conflict gaat om zulke tegenstrijdige belangen, aangezien beide partijen hetzelfde land opeisen. Zonder nu een oordeel uit te spreken over de Israëlische politiek ten aanzien van de zogenaamde bezette gebieden, is toch wel duidelijk dat het de Palestijnen en ook de Arabische volken mateloos irriteert, dat de Joden steeds maar weer nieuwe nederzettingen vestigen in deze bezette gebieden, met name op de Westelijke oever. De Joden versterken er ongetwijfeld hun positie in die gebieden door, maar deze politiek maakt aan de Arabieren duidelijk, dat de Joden niet van zins zijn deze gebieden ooit weer af te staan.

Ook de Joden raken echter geïrriteerd. Als toch iedere keer maar weer blijkt uit allerlei uitlatingen, dat het doel nog altijd is de verdrijving van alle Joden uit Palestina, omdat dit land beschouwd wordt in zijn geheel aan de Palestijnen toe te behoren en als Israël merkt, dat vanuit de Arabische wereld steun verleend wordt aan de Palestijnse opstand, de zogenaamde intifada, dan is het te verstaan dat de Joden de Arabieren ook niet vertrouwen.

Is er wel een basis om te onderhandelen? zo kan gevraagd worden. De belangen zijn zo tegenstrijdig, dat er nooit een tussenweg gevonden kan worden, die voor alle partijen aanvaardbaar is. In dit licht bezien is het een onontwarbaar probleem. Iedereen vertilt zich eraan.

Iedereen kan dit zien. Het is zo opvallend, dat men wel blind moet zijn of willen zijn om niet toe te geven dat hier onoverkomelijke problemen liggen, waar de wijsheid der diplomaten geen oplossing voor weet. Men zal dan ook in de vredesonderhandelingen naar pressiemiddelen moeten grijpen om op

Vrede in het midden-oosten?

Mager resultaat

Er zijn weer vredesbesprekingen op gang gekomen tussen Israël en de Arabische volken. De moeizame pogingen van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, James Baker, hebben tenslotte enig resultaat gehad. Dit keer - en dat is voor het eerst - doen ook de Palestijnen mee. Eerst heeft men elkaar in Madrid ontmoet; daarna in New York en nu zou men elkaar weer ontmoeten in Moskou. Maar hoe vreselijk moeizaam gaat alles. Nu eens komt de ene partij niet opdagen; dan weer laat de andere partij verstek gaan. Zal er ooit echt iets uit voortkomen? Zolang Israël weer een eigen staat vormt, zijn er al meer pogingen ondernomen om tot vrede in het Midden-Oosten te komen. Maar vaak gebeurde het dat als er weer een vredesplan op tafel lag, het door een van de partijen werd verworpen. Het enige wat ooit bereikt werd was een vredesregeling tussen Israël en Egypte, via de Camp

David-accorden, die tot stand kwamen na langdurige onderhandelingen tussen de Israëlische Minister-president Menachem Begin en de Egyptische president Anwar Sadat onder het wakend oog van de Amerikaanse president Jimmy Carter.

Maar dit resultaat werd door de andere Arabische volken en zeker ook door de Palestijnen afgewezen. Egypte werd erom geminacht en heeft lange tijd in de Arabische wereld de positie van een buitenbeentje ingenomen. Bovendien, het was ook maar een zeer beperkt resultaat: het had immers alleen betrekking op de relatie tussen twee van alle bij het conflict betrokken partijen. Meer is er tot nog toe niet voortgekomen uit de vele vredesinitiatieven. Al het andere mislukte al voordat de besprekingen van start gingen of kort nadat men met het overleg begon was. Met recht moet het dus een uiterst mager resultaat genoemd worden. Is de nu conclusie gerecht-

die manier zijn wil door te zetten, maar anders wordt er niets bereikt.

Religieuze tegenstelling

Maar er is nog een andere factor, waar rekening mee moet worden gehouden. Of dit altijd gebeurt, is de grote vraag. Dat is de religieuze factor. In een onlangs verschenen boekje getiteld "Geheim Offensief" van de in Israël woonachtige journalist Alfred Muller wordt op deze factor nadrukkelijk gewezen. Kort en goed komt het dan hierop neer, dat de geloofsovertuiging van de Arabieren, Mohammedanen als ze zijn, eenvoudigweg niet toestaat, dat er een vredesregeling tot stand komt met de Joden. De geest van de Islam laat slechts een oplossing toe: De Joden moeten daar weg. Het bestaan van de staat Israël temidden van die Islamitische wereld is een belediging voor de Islam en voor de god, die de Arabieren aanbidden, Allah.

Er staan in de Koran uitspraken, die geen andere conclusie toelaten. En nu we juist in onze tijd een herleving zien van de orthodoxie onder de Islamieten en nu het zogenaamde fundamentalisme aan kracht wint, is het niet verwonderlijk, dat de religieuze invloeden op de politiek toe gaan nemen. Als deze tendens doorzet zal het de Arabische wereld alleen maar agressiever en onverzettelijker maken. Als hetzelfde fanatisme terugkeert, dat de Arabieren kenmerkte toen zij onder leiding van Mohammed indertijd aan hun verovering van de wereld begonnen, staat ons nog wat te wachten! En we zien dat fanatisme overal in de Arabische wereld aan invloed winnen; laatst nog weer heel duidelijk in Algerije.

Het mag in dit licht een voordeel zijn, dat ook in dit opzicht de Arabische wereld nog verdeeld is en dat er ook nog gematigde figuren zijn, ook onder de leiders. Maar het gevaar is steeds aanwezig. Het vuur smeult en als iemand op het juiste moment de brandstof op het vuur werpt, slaan de vlammen uit!

Met name met het oog op Jeruzalem zijn de gemoederen snel verhit. En in Jeruzalem is dan natuurlijk het oude Tempelplein het brandpunt. Dat plein is genoemd het meest explosieve gebied van de wereld. Waarom is het zo explosief? Omdat daar twee religies botsen: zowel voor de Joden als voor de Islamieten is dat plein heilig terrein. De Joden hadden er eens hun heilige Tempel; de Arabieren hebben er nu hun moskee en hun rotskoepel. De Joden

zouden dit terrein graag weer terug willen hebben, maar de Arabieren zullen het nooit opgeven. En we hebben enige tijd geleden gezien tot welke explosies dit gebied aanleiding kan geven. Het begon met wilde geruchten, die verspreid werden; stenen gooien was het vervolg en het eindigde met een schietpartij die 17 slachtoffers eiste. Maar deze onlusten waren duidelijk religieus gekleurd.

Dat aspect krijgt in de politiek veel te weinig aandacht. Mede daardoor zijn de politieke pogingen tot mislukken gedoemd. Men heeft niet eens alle feiten op tafel....

God wordt vergeten

Het belangrijke is echter, dat God buiten het overleg gehouden wordt. Terwijl het nota bene gaat over het gebied waar de Heere vanouds Zijn genade-openbaring geschonken heeft; het gebied waar de Zoon van God geleefd en gepredikt heeft; waar Hij geleden heeft en gestorven is en waar Hij uit de doden is opgestaan. Als er ooit een plek in de wereld is waar alles spreekt van de bemoeienissen des Heeren, dan wel dit gedeelte van de aardbol. En nu men daarover onderhandelt, laat men God er buiten.

Dat is op zich niet zo verwonderlijk, want in de politiek heeft God nooit zoveel mogen meespreken. Politiek is meestal bedreven buiten Hem om. In de politiek golden andere wetten dan de Zijne. Het recht van de sterkste bijvoorbeeld; of het recht van de slimste. Met name onder hen die regeermacht hebben is de vreze des Heeren in de loop der geschiedenis een schaars artikel geweest. Men had God en Zijn gebod niet nodig.

Maar dan doet God de wijsheid der wijzen vergaan en dan doet Hij het verstand van de verstandigen ophouden. Dan laat Hij alles vastlopen. Dan komt niemand er meer uit. En dat zal zeker het geval zijn als de inzet van de onderhandelingen vrede in het Midden-Oosten is. Maar het is eenvoudig omdat men Hem buiten de vergaderzalen heeft gehouden. Hij mocht niet eens meespreken over het land, dat Hij met zoveel nadruk Zijn land genoemd heeft... De mens kan God niet straffeloos buiten sluiten! Zij hebben Mij verlaten; wat wijsheid zouden ze hebben? vraagt Hij dan.

Jesaja 14

Is de wereld veiliger geworden nu er in Oost-Europa zoveel grote veranderingen gekomen zijn? Is de dreig-

ging nu voorbij? Er is in ieder geval nog altijd de brandhaard die Midden-Oosten heet. Maar die is ook het grootste gevaar nog niet. Het grootste gevaar, de grootste bedreiging van de wereld en de mens is gelegen in het feit, dat we voor God geen plaats hebben. Pas als de wereld aan de voeten van de Heere Jezus zou komen, met de erkenning dat Hij de Heere is, zou er afwending van het gevaar zijn. Maar als dat niet gebeurt, zullen we altijd aan onze eigen wijsheid - en die is niet anders dan dwaasheid - overgeleverd zijn.

In de politieke wereld van Jesaja's dagen was ook het een en ander veranderd. Tiglath-Pilezer, de koning van Assyrië was gestorven. De volken, die veel van hem te duchten hadden, verblijdden zich over deze gebeurtenis. Het werd een tijd van onderhandelen en verdragen sluiten. Bodan uit het land van de Filistijnen kwamen naar Jeruzalem om ook het rijk van Juda in de grote coalitie te betrekken. Eendracht maakt immers macht. En nu was de tijd rijp.

Maar de Heere laat Jesaja zeggen, dat ze er niet op in moeten gaan. De veiligheid van Gods volk ligt niet in menselijke verdragen en politieke conferenties. En al is Tiglath-Pilezer nu dood, er komt er een na hem, en die zal nog erger zijn. "Verheug u niet, gij gans Palestina, dat de roede die u sloeg, gebroken is; want uit de wortel der slang zal een basiliek voortkomen en haar vrucht zal een vurige vliegende draak zijn". (Jes. 14:29).

Maar is er dan geen veiligheid? Wat moeten ze dan aan de afgezanten antwoorden? En waarmee mogen ze zich in Juda en Jeruzalem dan troosten? "Dat de Heere Sion gegrond heeft, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden". (Jes. 14:32).

Dat is de enige echte troostboodschap in benauwde tijden, bij mislukte vredesconferenties en als de wijsheid der wijzen vergaat.

P. den Butter.

Oudvaders ten onrechte van Chillasme beticht

4.

Hoe komt het dat er zowel binnen als buiten de kerk sprake was van een optimistische toekomstverwachting in de tijd van de oudvaders? Zijn er oor-

zaken voor aan te geven? Wat zijn de factoren die hieraan hebben bijgedragen? Meerdere zaken zijn te noemen.

1. Oorlogsgeweld en geloofsvervolg

De zeventiende eeuw was een tijd van geweldige beroering in de volkerenwereld. Er was sprake van oorlogsgeweld. Er werd gestreden tussen de verschillende volkeren. Het rode paard van de oorlog werd gezien. Er was ook sprake van gebrek aan voedsel. Het zwarte paard van de honger werd waargenomen. Het gevlekte paard van besmettelijke ziekten was ook werkelijkheid in die dagen. Het witte paard werd in overwinningen gezien. Het oorlogsgeweld en al datgene wat oorlogen met zich meebrengen was een oorzaak om te denken dat men in een tijd leefde waarin de oordelen over Gods vijanden zouden komen en de beloften voor de kerk vervuld zouden worden.

De kerk werd vervolgd in de zeventiende eeuw. Te denken valt aan de opheffing van het edict van Nantes in Frankrijk in 1685. De hugenoten werden vervolgd.

In Duitsland woedde in het begin van de zeventiende eeuw een geweldige godsdienstoorlog. In heel de kerkgeschiedenis zien wij dat dit omstandigheden zijn waarin de gedachten aan een duizendjarig vredelijk gemakkelijk kunnen opkomen en ook daadwerkelijk naar voren komen. Er wordt door sommigen dan ook gedacht aan de ondergang van Rome en het heersen van de martelaren met Christus. Ook in Nederland werden dergelijke denkbeelden aangehangen. Binnen de kerken veranderde er het een en ander in het denken over de toekomst, maar de toekomstverwachting van de kerk bleef toch wezenlijk verschillen van de toekomstverwachting van de eigenlijke chiliasten.

2. Het rampjaar 1672

In het jaar 1672 werd Nederland aangevallen door vier vijanden. Engeland en Frankrijk, Munster en Keulen vielen ons land aan. Niet alleen de staatkundige zelfstandigheid werd bedreigd, ook de vrijheid van godsdienst was in gevaar. Stadhouders Willem II, die het bevel kreeg te voeren over het leger, zou de naam "Beschermer van het geloof" krijgen. De mannen van de Nadere Reformatie hebben Gods hand gezien in de vijanden die ons land aanvielen. De

gebeurtenissen werden als een tuchting van Godswege ervaren. De vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie hadden gewaarschuwd en gestreden tegen vele misstanden in leer en leven, maar het was grotendeels vruchteloos gebleken. Nu hadden die misstanden Gods toorn en oordelen opgewekt. De nood steeg hoog en wat we in dergelijke omstandigheden wel meer zien, de kerken stroomden vol om de boeteprediking te horen. Bid- en boetedagen werden belegd, waarop men zich verootmoedigde voor God. Reformatie werd beloofd in de politiek, in de kerk, in de huisgezinnen en ook in het persoonlijke leven. De Heere heeft ten goede voor ons land willen ingrijpen, wat door vriend en vijand werd opgemerkt. In "De Wonderen des Allerhoogsten" van Abraham van der Velde lezen wij het volgende: "De Heere heeft dus ons, toen wij in de grootste nood en als in een afgrond van ellende verzonken waren, al weder gehandeld als in de dagen onzer vaderen. Want, gelijk Hij hun, toen zij onder de tirannie hunner vijanden zuchtten, Prins Willem I, hooglofteliker gedachtenis, tot een heiland zond, door wien Hij hen wonderlijk heeft verlost, gelijk boven aangewezen is, alzo heeft de Heere, toen ons de stromen van vijandelijke machten geheel en al schenen te overstromen, dezen onzen vorst, een edele spruit uit zulk een doorluchtige stam, verwekt en den lande gegeven, door wie Zijn Majesteit ons niet minder wonderbaarlijk als goedertieren, uitkomst en heerlijke verlossing gegeven heeft: zodat die vijanden die spottend plachten te zeggen, dat wij tot ons behoud niets anders over hadden dan het gebed en de prins, tot hun schande ondervonden hebben, dat zij door die beiden zijn overwonnen geworden. Het gebed toch heeft ons zulk een prins doen verwerven, en door het gebed is de prins zulk een gelukkig en gezegend werktuig in Gods hand geworden om onze vijanden te krenken, te vernederen en uit de provinciën te verjagen en te verdrijven. Ons stelde Hij daarentegen in zekerheid, veranderde onze schrik in moed en hoop, onzer beroering in rust, onze nederlagen in overwinningen, onze slavernij in vrijheid, onze droefheid in blijdschap en onze gebeden in dankzeggingen."

Zowel in de oordelen als in de overwinningen werd Gods hand gezien. We hebben dit uitvoerige citaat gegeven om te laten zien hoe de vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie de gebeurtenissen gezien hebben.

Dezelfde God, Die in het verleden voor Zijn volk Israël had gezorgd, zorgde nog. Men ging de profetische en apocalyptische gedeelten van Gods Woord onderzoeken om licht te laten vallen over de gebeurtenissen uit die tijd. Het werd door de Nadere Reformatie als plicht ervaren de Schriften te onderzoeken om recht te kunnen oordelen over de gebeurtenissen die plaatsgrepen. In sectarische kringen werden de gebeurtenissen anders verwerkt. Hier kwam men tot allerlei chiliastische profetieën van eigen maaksel. Het onderscheid tussen de vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie en de eigenlijke chiliasten wordt door Meeuse als volgt verwoord op blz. 47: "Brachten de beroeringen van het jaar 1672 de sectariërs tot allerhande eigen chiliastische profetieën de mannen van de Nadere Reformatie kwamen erdoor tot onderzoek van de profetieën van de Schrift. Kwamen de eersten erdoor tot een extreem en dikwijls revolutionair gedrag, de laatsten zagen het als een spoorslag om te reformeren en zich te onderwerpen aan Gods wil op alle levensterreinen. Verwachtte men in chiliastische kringen een op handen zijnde ommekeer van de bestaande orde, in de beweging van de Nadere Reformatie werd de hoop verlevendigd, dat God daardoor Zijn kerk op aarde meer voorspoed en zegeningen zou schenken, en de beloften die men nog niet vervuld achtte, spoedig zou vervullen." Een opmerkelijk en principieel verschil in het verwerken van de gebeurtenissen van 1672. Ook hierin zien we weer het duidelijke onderscheid tussen de mannen van de Nadere Reformatie en de eigenlijke chiliasten.

3. Andere invloeden

Naast politieke verwickelingen zijn er nog andere zaken geweest die van invloed zijn geweest op de toekomstverwachting van de 17e eeuw. Ons land stond open voor Joden en andere vluchtelingen. Onder de Joden was er een uitzien naar een Messiaans rijk, wat invloed heeft gehad. Onder de vluchtelingen waren personen met chiliastische ideeën, die hier hun boeken lieten drukken en zo ook invloed uitoefend hebben. Ook kenden handel, kunst en wetenschap een periode van opleving en bloei, wat de gedachte aan een betere tijd in de hand kon werken. De invloed van de puriteinen is ook een factor van betekenis geweest. De wijze waarop Gods Woord werd verstaan is

ook van grote betekenis geweest. De Heilige Schrift werd niet alleen als een Woord Gods voor het verleden gezien, maar ook van grote betekenis geacht voor het heden en voor de toekomst. De profetieën golden niet alleen voor Israël in de ballingschap, maar ook voor de zeventiende eeuw en de toekomst. De profetieën behielden hun waarde en vroegen om uitlegging. Als mogelijke oorzaak valt ook te denken aan een dreigende verstarring van de orthodoxie. De leer moet betekenis hebben voor het leven en heeft zegingskracht voor de nabije en verre

toekomst. Dat is voorgestaan en uitgedragen door de vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie.

De gebeurtenissen en oorzaken voor veranderingen in de toekomstverwachting van de kerk en de secten zijn veelal gelijk. Maar er is sprake van een verschillende verwerking van de zaken. Daarom is het niet juist de toekomstverwachting van de kerk en die van de secten tezamen te betitelen als chiliasme. Daarvoor zijn er te grote verschillen

Ds. A. van Heteren,
Werkendam.

Sporen in de schemer

3.

Nu gaat dr. Hofman schrijven over het unieke van het christelijke geloof.

Hoofdstuk 15. **Het onderscheid tussen christendom en heidendom** begint als volgt: "Onze eeuw wordt gekenmerkt door een proces van secularisatie. In feite is dit proces al begonnen in het paradijs. Desondanks is de voortschrijding van de ontkerstening lange tijd geremd door het ontstaan en de opbloei van de christelijke kerk". Dr. Hofman gaat in het kort het verloop van het verval na en zegt dan: "Het kenmerkende van onze eeuw is de razende snelheid waarmee de secularisatie om zich heen grijpt en de uitgestrektheid van dit proces. (...) Er is sprake van een volstreekte negatie van God. In dit leven moet de mens het maken: zijn carrière-plannen, zijn vreugde en genot smaken."

De schrijver gaat vervolgens na waarin ten opzichte van het heidendom het unieke van het christelijke geloof bestaat. Aan het slot van dit hoofdstuk zegt dr. Hofman: "Nog steeds dient het christelijk geloof onvoorwaardelijk beleden te worden ten opzichte van de goden van onze tijd: sportvereniging, pop-muziek, de wereld van de film en de roes van het materialisme. In dit opzicht staan de kerkmensen schuldig. Heeft de ontkerstening ook niet om zich heen kunnen grijpen als gevolg van onze lauwheid? In het Romeinse rijk bestonden er geen christelijke scholen, toch was de opmars van het christelijk geloof in een volledig verheidenste maatschappij onstuitbaar. Alle zegeningen van het christendom in onze tijd ten spijt, ook die van het protestants-christelijke en reformatische onderwijs, is thans het omgekeerde proces onstuitbaar."

In hoofdstuk 16. **De zwarte en de witte engel** stelt de schrijver: "In het Christendom behoort geen ruimte te zijn voor het bijgeloof. Wel geloven wij op grond van de Heilige Schrift in het bestaan van duivelen en engelen." We lezen in dit hoofdstuk veel over het bijgeloof. Dat heeft een weerzinwekkende vorm aangenomen in de heksenwaan. Er zijn honderden vrouwen opgehangen, verbrand of verdronken omdat ze heks zouden zijn geweest. Tegenover alle vormen van bijgeloof en ongelooft stelt dr. Hofman: "Er is één Almachtige Schepper van hemel en aarde, van alle zienlijke en onzienlijke dingen. De inhoud van Zijn schepping staat opgetekend in de Bijbel. Deze Schepper bewoont een ontoegankelijk licht. Hij is de **Deus absconditus**, de verborgen God, want Hij is een Geest die zich aan menselijke waarneming onttrekt. Hij is ook de God van nabij, voorzover Hij Zich openbaart in de Heilige Schrift en met Zijn Geest de afstand tot de mens overbrugt. God is de Hoge en Verhevene, Die in eeuwigheid troont en Wiens Naam de Heilige is."

Hierna schrijft dr. Hofman over de Goddelijke verkiezing en Verwerping. We noemen de hoofdstukken waarin hij hierover handelt:

17. **Historische ontwikkelingen**
18. **Gedachten van Calvin**
19. **De Synode van Dordrecht (1618/1619)**
20. **Het Verbond en het Geloof**
21. **Slotbeschouwing**

We nemen het laatste gedeelte van de Slotbeschouwing over:

"Calvin zegt in zijn commentaar op Romeinen 11:18 dat de wereld als overgoten is met genade. Alle mensen

delen in deze algemene genade. Comrie zegt in zijn *Eigenschappen van het Zaligmakende Geloof* in een preek over Hebreëen 11:13 dat deze genade wortelt in de zoenverdienste van Christus. De reformatoren en Nadere Reformatoren handhaven het recht van God. Zij raden de mens echter aan niet binnen te dringen in de verborgen raad van God en zich te kwellen met de vraag: ben ik wel uitverkoren. Het is de mens gehouden zich te voegen naar de geopenbaarde wil van God. Dat wil zeggen dat wij de middelen hebben waar te nemen: Schriftonderzoek, de kerkgang en het gebed.

De leer van verzoening door voldoening is een groot mysterie, dat velen als onredelijk voorkomt. Anderen, die meer gevoelig van aard zijn, kunnen zich niet schikken in de leer dat God de zonde met de eeuwige dood straft. Dat zou een heidense gedachte zijn. God dorst niet naar bloed. Hij is liefde. Onder mensen is het zo dat als iemand straf krijgt deze straf niet overdraagbaar is. De straf kan niet overgenomen worden zonder dat de wet schade lijdt. Het dwaze Gods is echter wijzer dan de wijsheid van mensen. Christus heeft, hoewel Zelf zonder zonde, zonden op Zich genomen. Hij is in alles aan mensen gelijk geworden, uitgenomen de zonde. Maar hoewel Hij onzondig is, voelt Hij onze zonde dieper dan wij. Als slechte mensen voelen wij niet ten volle wat zonde jegens God betekent. Alleen wie het recht Gods lief heeft, kan het bevroeden. En wie heeft meer de gerechtigheid van God lief dan Christus? Voor het geloof maakt dit alles de roem van het christendom uit. Paulus zegt dat hij in niets anders wil roemen dan in het kruis van Christus.

Met eindeloze schakeringen en variaties hebben de mensen, te beginnen met Pelagius, tot de nieuwste leiders van deze tijd, Christus op het een of andere punt niet absoluut nodig geacht. Er was telkens een voorbehoud, hetzij in de kennis, in de wil, of in de daad. De mens moest toch op de een of andere wijze zijn eigen verlosser zijn. Het is echter zo dat Christus volkomen Verlosser is of Hij is niets. Onvoltooid werk is op het gebied der verlossing géén werk.

Het is een bijna algemeen verbreid misverstand dat de kern van het christelijk geloof zou bestaan uit *liefde*. Liefde tot God en liefde tot de naaste. *Liefde* is het sleutelwoord. Bijbels gezien gaat echter niet de liefde voorop, maar het *geloof*. De Heere Jezus roemt

niet in liefde als hij die ontdekt, maar Hij prijst wel het geloof als dat aanwezig is. De rechtvaardige, zegt de Schrift, zal door het geloof leven.

We sluiten dit deel af. Elk mens is op zoek naar het *geluk*. De invulling is echter zeer verschillend. De oude Grieken reserveerden het geluk voor de goden, want die bezaten onsterfelijkheid. Velen verstaan er een harmonieuze samenleving onder. Men prijst de rijken der aarde gelukkig, omdat ze door hun welstand boven de moeiten van elke dag verheven zijn. Anderen prijzen hen gelukkig die roem, eer of dapperheid bereiken. Christus spreekt mensen zalig die er naar wereldse maatstaf beklagenswaardig aan toe zijn. Zoeken we het geluk wel daar waar het te vinden is? Het ware geluk is te gevoelen dat God gunstig is. Nergens anders is het geluk in gelegen dan in de genadige vergeving der zonden. Als God ons dus niet uit genade aanneemt dan zijn wij van nature allen ongelukkig. De mens is voor zichzelf de grootste hinderpaal om gelukkig te leven."

Zo schrijft dr. Hofman, met aanhaling van Calvijn.

In hoofdstuk 22. **Verbeelding van het geloof** laat hij drie schilderijen zien, waarin aspecten van de voorgaande hoofdstukken worden verbeeld. Het betreft hier de schilders Matthias Grünewald, Rembrandt en Pieter Saenredam.

Hierna gaat dr. Hofman schrijven over het probleem van het lijden. Dat bewaren we voor het volgende artikel.

B.

Rijnsburg

Op vrijdagavond 24 januari vonden de bevestiging en intrede plaats van Ds. T.M. Hofman.

De dienst werd gehouden in de historische Nederlandse Hervormde Grote Kerk te Rijnsburg.

Het was zoals we zongen: Hij wil ons in het leven sparen, ons hoeden op de steilste paan. Een ingrijpende operatie had ds. Hofman verhinderd zich op 5 september 1991, na zijn afscheid van Ouderkerk aan de Amstel aan de gemeente van Rijnsburg te verbinden. De dienst stond in het teken van de sparende en dringende liefde Gods.

Zijn bevestiger ds. W. v. Sorge vergeleek de situatie van ds. Hofman met die van Epafroditus van wie de apostel schrijft in Philippenzen 2:27: "En hij is ook krank geweest tot nabij de dood; maar God heeft Zich zijner ontfermd!"

Dat moet onze broeder Hofman uit het hart gegrepen zijn geweest.

De tekst van de bevestiger was 2 Timotheüs 2:15, Benaarstig u, om uzelf Gode beproefd voor te stellen, een arbeider die niet beschaamd wordt, die het woord der waarheid recht snijdt!

Het thema van de preek: Arbeider in het Woord van God. Maar hoe?

1. als een die zichzelf welbeproefd ten dienste van God stelt

2. als een die niet beschaamd wordt

3. die het woord der waarheid recht snijdt.

1. Timotheüs wordt geconfronteerd met dwaalleraars die woordenstrijd voeren maar daarmee de gemeente niet bouwen. Paulus roept Timotheüs op daarover niet mee te doen. Tegenover de afbraak van de gemeente door de dwaalleraars stelt Paulus in de tekst de opbouw van de gemeente door goede dienaren. Timotheüs moet zich beijveren zichzelf aan God beproefd voor te stellen.

Het dienaar zijn legt beslag op al onze verkregen gaven. Maar het heeft ook een heerlijk perspectief. Degenen die met zijn talenten woekert mag het eenmaal horen: over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten.

Het gaat er om zichzelf de grote Keurmeester, d.i. God Zelf, beproefd voor te stellen. Wij zijn God verantwoordig schuldig. Het gaat niet om het applaus van mensen.

In de ontmoeting met de Heere wordt de liefde ontvangen om zich restloos aan de Heere over te geven. Dan zullen wij de schrik des Heeren zowel als de zoekende liefde van God op het hart binden. Beproefd bevonden zijn we als we het spoor van het Woord bewandelen en geen zijwegen inslaan. Ook wordt in dagen van ziekte ons geloof en onze trouw aan de Heere beproefd. De beproeving is een zegen, wanneer ze ons dichter bij de Heere brengt.

"Geef u aan uw werk. Aanvaard het indien de vleugels niet zo wijd uitgeslagen kunnen worden! U hoeft het niet op eigen kracht te doen. Zijn genade is u genoeg."

2. Als een die niet beschaamd wordt Terecht leggen de kanttekenaren van de Statenvertaling deze woorden uit als: die vanwege enige nalatigheid zich niet schamen!

Is dat wel haalbaar? Wij struikelen toch allen in vele? Ook dienaren van Christus hebben reden om zich te vernederen voor de Heere. Het wonder is dat Jezus volkomen offerande ook de schuld van de ambtelijke bediening bedekt. Het

goede in de ambtelijke dienst komt bij de Heere vandaan. Het gebrek wordt door Christus bedekt.

"Ons oog zij op Hem geslagen. Houd in gedachtenis dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt." Uit Hem alleen is onze bekwaamheid!

3. Als een die het Woord der waarheid recht snijdt

Daartoe moet elke predikant zich beijveren. Onder het Woord der waarheid verstaan de kanttekenaren de prediking van zonde en genade. In de prediking moeten rechte voren gesneden of liever getrokken worden. Er moet recht toe recht aan geprekt worden, zonder omwegen. Dat is de hartelijke begeerte van alle oprechte predikanten.

Het Woord recht snijden kan alleen als zij zelf het Woord verstaan.

"Gemeente, gun uw predikant de tijd om op kracht te komen. Maar ook om te graven in dit Woord. U kunt dan rijke zegen verwachten.

Broeder Hofman, laat de liefde tot het Woord in uw hart moge leven. Dan zult u spreken in oprechtheid. Met zuivere bedoelingen in de tegenwoordigheid van God.

Recht snijden. Dat betekent dat wij het niet mogen veranderen als het scherp is. Maar ook dat wij met het Woord niet mogen kwetsen of verstoten. Het gaat er om door de liefde gedrongen biddende het Woord te onderzoeken, het toe te passen in prediking en gesprek, in concrete levensomstandigheden, op de geestelijke toestand van de leden der gemeente.

Indien zo het Woord recht gesneden wordt, zal de Heere daarmee mensen in het hart grijpen en ze hechten als parels aan Zijn Middelaarskroon. Dan zal Hij Zijn eer ontvangen. Zo te mogen arbeiden in het Woord is een heerlijk voorrecht.

Gemeente, maak ernst met de prediking. Het gaat immers om Gods Woord. Draag uw dienaar in het gebed, opdat het Woord van God Zijn loop moge hebben!"

Na de prediking werd Psalm 119:67 gezongen: Maak in Uw Woord mijn gang en treden vast.

Na zijn bevestiging deed ds. T.M. Hofman intrede met de apostolische woorden

"Want de liefde van Christus dringt ons" (2 Korinthe 5:14).

Wat bezielt ze toch? Mensen die door een ideaal zijn gegrepen, bijvoorbeeld een wereld zonder lijden voor mens en beest. Maar wat bezielt een dienaar van het Woord? Het antwoord is: de liefde van Christus dringt hen. Dat is een

gedrevenheid die vast ligt in het werk van hun Zender. Paulus schrijft aan de Philippenzen dat hij daartoe door Jezus Christus gegrepen is.

Thema van de preek: Dringende liefde.

1. Drang

2. Liefde

1. Paulus was van zichzelf geen krachtfiguur. Zeker niet tegenover de tegenstanders in Korinthe. Mensen die vergaten dat genade Gods gave is. Paulus rekent zichzelf bij het uitschot van de wereld. Wij worden als dienaren te kijk gezet om Christus' wil. Ik sterf alle dagen in allerlei gevaren. Paulus kan slechts roemen in zijn zwakheden. Maar zijn krachtbron ligt in God. Hij heeft gezegd: Mijn genade is u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Daarom, zegt hij, zal ik roemen in mijn zwakheden opdat de kracht van Christus in mij wone.

Daarom verliest hij de moed niet. Hij mag dit wonder verkondigen.

Paulus was een gedreven mens. Zijn leven is in beslag genomen door de Heere. De liefde van Christus beheerst hem totaal. Paulus zou kunnen roemen in geestelijke ervaringen waarop zijn tegenstanders prat gaan. Hij is opgetrokken in de derde hemel. Maar hij paste ervoor daarmee te koop te lopen.

Het gaat hem om de bediening der verzoening. Van nature onder de toorn van God, valt voor ons in het heden der genade de beslissing. Wij kunnen ons leven niet meer overdoen. Dus, wij dan wetende de schrik des Heeren bewegen, de mensen tot het geloof.

Paulus wist dat mensen bekeerd móeten worden. Het wonder is dat ze ook bekeerd kúnnen worden. Christus komt in het leven van mensenkinderen zoals bij Paulus.

"Het heeft God behaagd Zijn Zoon in mij te openbaren".

Verwacht van uw dienaar geen hoogdravende woorden. Geen kleurrijke tekening van staten of standen van de bekeerde mens. Ik heb maar één begeerte, nl. u het Evangelie, het Woord van het kruis te verkondigen.

Er is ruimte in het Evangelie. Het kan vanavond voor iedereen.

Maar stoot u zich niet aan de ernst van de prediking. Laat er gebed zijn voor de dienaar van het Woord. Dat hij het Woord recht snijdt!

2. De diepste drijfveer van de prediking ligt in Christus van Wie Paulus zegt in Galaten 2:20a: "Ik leef door het geloof in de Zoon van God Die mij liefgehad heeft en Zichzelf voor mij overgegeven

heeft". De liefde van de Heere gaat aan Paulus' liefde vooraf. In de prediking moeten wij niet bij de mens maar bij God beginnen. Bij de liefde van de drie-enige God, Die Zijn liefde getoond heeft op Golgotha in het plaatsvervangende offer waarvan Jesaja 53 spreekt. Christus is niet gekomen om gediend te worden maar om te dienen.

Hij heeft hier in plaats van de kroon het kruis willen dragen. Dat is het geheim en de drijfveer in het leven van Paulus en al Gods dienstknechten.

Wanneer is die dienaar op zijn plaats? Indien hij niets weet dan Jezus Christus en Dien gekruisigd. Dan kun je en wil je niet meer om het kruis heen. Dan wordt het verzoenend sterven het rustpunt van je hart. Gemeente, daarop mag u uw dienaar aanspreken. Laat er gebed om zegen voor de studeerkamer zijn, die uitgedeeld wordt op de kansel. Dat een lied der liefde mag klinken. Een Hooglied dat de liefde van Vader, Zoon en Heilige Geest bezingt. Een lied dat weerklinkt vindt: "Wij hebben hem lief omdat Hij ons eerst heeft liefgehad! Dan dringt de liefde van Christus ons." Wat bezielt ze? God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende en heeft het Woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christuswege. Dat bezielt ze.

Ik hoop dat we vanavond onze knieën buigen meet de belijdenis: God heb ik

lief omdat Hij mij eerst liefgehad heeft!

De vraag is: geldt dat ook mij? Ja, een ieder die ziet op de Zoon van God die als de slang in de woestijn verhoogd is.

Dan zing je het schoonste lied van een Koning op Wiens lippen genade is uitgestort.

Namens de classis sprak ds. W. Kok van 's Gravenzande. Hij wekte de gemeente op de predikant te sparen omdat hij nog steeds medische zorg nodig heeft. Hij spoorde aan tot wederkerige trouw zoals die in het huwelijk geldt. In voor- en tegenspoed. Het beroep is het ja-woord van de gemeente. Waarop de predikant zijn woord gegeven heeft vanavond.

Hij wenste de predikant gezondheid toe, om de gezonde leer ook in de toekomst in Rijnsburg te mogen brengen. Gedreven door de liefde van Christus.

Namens de kerkeraad sprak broeder De Weerd.

Hij sprak van een wonder dat ds. Hofman deze avond bevestigd mocht worden. Hoe groot was de zorg in september 1991.

De Heere heeft gebeden willen horen. Hij liet de predikant toezingen Psalm 56:6: Gij hebt zijn ziel beveiligd voor de dood.

Ds. L.W. v.d. Meij.

Boekbesprekingen

Uitgeverij: J.J. Groen en Zoon, postbus 11031, 2301 EA Leiden, tel. 071-311661, b.g.g. 071-318883

1. **Het leven van Herodes**, door Flavius Josefus, ingeleid en vertaald onder toezicht van prof. dr. M.A. Beek. Het betreft een ongewijzigde heruitgave. Het boek verscheen eerder in 1969 (of 1959?). Het handelt over Herodes I, de man die de kindermoord te Bethlehem op zijn geweten heeft. In die moord alleen al komt zijn eerzucht en bruutheid uit. Hij heeft nog veel meer kwaad bedreven. De bekende Joodse geschiedschrijver Flavius Josefus, die in 37 na Chr. te Jeruzalem geboren werd, heeft diens leven beschreven als deel van een belangrijk werk.

In de *Inleiding* lezen we dat hij het leven van Herodes zo getrouw heeft kunnen beschrijven, omdat hij de beschikking had over uitmuntend, zij het dan ook eenzijdig bronnenmateriaal.

In de *Inleiding* vinden we ook nog een en ander over wat voorafging aan de tijd waarin Flavius Josefus zijn verhaal begint. In onze dagen is er veel onrust en zijn velen hun leven niet zeker, in het bijzonder in bepaalde gebieden van de wereld. Maar in die dagen was het ook verre van rustig. Het einde van het leven van Herodes is vreselijk geweest. Het boek eindigt met de begrafenis van deze koning van Judea. Het boek telt 153 bladzijden en kost f 24,95.

2. **Elia, mijn God is de HEERE**, door ds. L. Kievit

Dit boekje bevat de bewerking van een serie preken over de profeet Elia, die ds. Kievit hield toen hij in Gouda stond. De Hervormde predikanten H.J. Lam en M. Verduin verzorgden deze uitgave. In een *Woord vooraf* zeggen zij dat ds. Kievit in die preken aangeeft dat hij slechts enkele hoofdpunten uit Elia's optreden onder de aandacht

wilde brengen en dat hij daarom een gedeelte liet rusten.

De geschiedenis van Elia heeft ook in onze tijd betekenis. We hebben ds. L. Kievit niet gekend, wel enigszins zijn vader ds. I. Kievit van Baarn, die bij Gods volk bekend en geliefd was. Hij heeft indertijd zijn zoon te Schoonhoven in het ambt bevestigd. Vader en zoon zijn allebei al heengegaan.

Blijkens dit boekje is de jonge Kievit een prediker geweest die de boodschap van Gods Woord heeft vertolkt op een wijze die vele heeft aangesproken. Vooral zij die hem gekend en gehoord hebben zullen graag dit boekje in hun bezit willen hebben. De God van Elia leeft nog. Dat is in onze tijd van afwijking van de rechte weg van grote betekenis. Ook nu zijn er door de genade des Heeren nog zeven duizend die hun knie voor Baäl niet gebogen hebben.

Het boekje bevat 6 preken, telt 96 bladzijden en kost f 14,95.

B.

Behouden door Jezus Christus of door volbrenging van de Tora?, door prof. drs. H.M. Ohmann

Deze brochure is een bijdrage in de actuele discussie met betrekking tot de verhouding van de Kerk en Israël en is geschreven op verzoek van het bestuur van de Willem de Zwijgerstichting. In een aantal hoofdstukken schrijft de hooggeleerde duidelijk over de betekenis van de Tora en ook over de betekenis van Jezus Christus.

Zijn conclusie is dat het Jodendom en het christelijk geloof geen variant van elkaar zijn. "Het zijn twee werelden, die verdeeld zijn, diep verdeeld over de Tora.

Geen strijd om beuzelingen, maar om essentiële zaken: de verlossing van zonden en de verzoening met God zoals onze Hoogste Profeet en Leraar, "begonnen hebbende van Mozes" tot op de tijd van Zijn omwandeling op aarde toen Hij zelf predikte het Evangelie des Koninkrijks, in leer en leven en lijden het heil voor Jood en niet-Jood heeft bewerkt. Dat vraagt Geloof, zoals de Schrift het omschrijft. Dat is de Tora waar de Bijbel mee begint en eindigt".

Daar kunnen we mee instemmen. De brochure telt 46 bladzijden en kost f 8,60.

Ze is te verkrijgen bij de stichting, postbus 10049, 7301 GA Apeldoorn. Donateurs krijgen 2 brochures per jaar: minimum-donatie f 12,50 per jaar. Er

is een lijst van nog aanwezige boeken beschikbaar bij de stichting.

B.

Brochures van de stichting Lectori Salutem

1. Ds. A. Moerkerken, **De kinderen van Rechab**, referaat n.a.v. Jeremia 35. Over onze houding ten aanzien van normen en tradities. Prijs f 2,50. We hopen dat vele ouders, opvoeders en jongemensen dit referaat mogen lezen en de inhoud ter harte mogen nemen.

2. C. Drelincourt, **Twee overdenkingen ter voorbereiding op het Heilig Avondmaal**. Ter inleiding vanuit innerlijke beleving van deze dienaar Gods uit de 17e eeuw. Ds. C.J. Meeuse schrijft in een *Woord vooraf*: Mocht het hier gebodene voor het aangezicht van de alwetende God overdacht worden, door het werk van de Heilige Geest bekrachtigd, om uit te drijven tot de Fontein van Heil, die alleen in Christus is. Prijs f 2,50. Van harte aanbevolen.

3. Jacobus Koelman, **Leiding voor uw geestelijk leven of Veertien Besturingen voor de praktijk der Godzaligheid**. Prijs f 2,50. Ook deze brochure van de bekende Koelman van harte ter lezing aanbevolen.

4. Ds. A. Baars, **Een gebed om de voortgang van Gods werk**. Herdenkingspreek bij het 60-jarig bestaan van de Chr. Geref. kerk te Middelharnis. Prijs f 2,50. We nemen het einde van de preek hier over: "Wat zou het een zegen zijn als er onder ons, in de dagen, weken, maanden en jaren die komen, velen worden aangeraakt en aangesproken door het woord van Gods genade. Immers, dan komt er een herkenning door de geslachten heen. Dan zien we terug naar het begin, naar het geestelijke leven en het geestelijke streven van degenen die de gemeente gesticht hebben. En dan zeggen we bij alle verschil in tijd en in omstandigheden dat leven, het werk van God dat er toen was en dat er door de jaren heen door Gods genade bleef, dat werk hebben wij ook vandaag nodig, want het is Gods werk. En zo blijft die ene bede, dat ene smeekgebed, staan: "HEERE, denk aan Uw ontferming, denk aan Uw verbond. Uit genade, om Jezus' wil"."

5. Ds. G. Wisse, **De "Titanic" en de Ark**. Herdruk van de gelegenheidspreek, uitgesproken op 21 april 1912, na het vergaan van de Titanic. Prijs f 2,50. Wat Wisse toen sprak is ook nu nog van belang.

Men kan bestellingen doen van deze en vroegere uitgaven bij de stichting, Polslandstraat 104a, 3081 TS Rotterdam, tel. 010-4863570. Ook verkrijgbaar bij de reformatorische boekhandel.

B.

Boeken van uitgeverij Den Hertog, postbus 150, 3990, DD Houten, tel. 03403-73434.

1. **Goed nieuws voor de slechtste mensen**, door J. Bunyan

De ondertitel is: De Jeruzalemse zondaar gered, en: Hulp voor wanhopige zielen. Het werkje is vertaald en ingeleid door dr. J.B.H. Alblas. In zijn *Woord vooraf* schrijft deze o.a. over de eerste uitgave in het engels en over allerlei uitgaven in nederlandse vertaling. In zijn aanspraak van de lezer schrijft Bunyan o.a.: "Ik heb, zoals u ziet, het net neergelaten om te vangen. Moge de Heere er ter verheerlijking van Zijn waarheid enkele grote vissen mee vangen. Sommigen zijn zeer slecht in aller ogen, anderen zijn dat ook in eigen ogen. Weer anderen bedekken hun slechtheid met een masker, maar toch staan zij open en bloot voor het aangezicht van Hem met Wie wij te maken hebben. Voor hen allen heeft God Jezus als Zaligmaker gezonden en voor hen allen staat de deur open. Daarom vraag ik u, goddeloze, dit boekje te lezen. Kom! Vergiffenis en een aandeel in de hemelse heerlijkheid kunnen u niet schaden." Het uitgangspunt is Lukas 24:27: Beginnende van Jeruzalem. Bunyan is zelf als een brandhout uit het vuur gerukt en als een Jeruzalemse zondaar gered. Zijn woorden zijn ernstig. Men leze en herleze het boekje en de Heere stelle het tot rijke zegen.

Het boekje telt 108 bladzijden en kost gebonden f 21,90.

2. **De kunst van mensen vangen**, door Thomas Boston

Dit boekje is een alleenspraak van Boston naar aanleiding van Mattheüs 4:19. Het is opnieuw uit het engels vertaald door drs. C. van Haaften. Het bevat een inleiding van D.D.F. MacDonald, waarin we enige gegevens vinden omtrent de schrijver. Deze werd op 21 september 1699 predikant van de Schotse Presbyteriaanse kerk te Simprin, een kleine gemeente. Boston was toen 23 jaar oud. MacDonald zegt dat de jonge dienaar met bijna apostolische gedrevenheid het Woord verkondigd heeft middels zijn preken, verklaren, onderwijzen en bidden met en voor

deze Simprinse landbouwers en hun gezinnen. Boston heeft deze alleen-spraak geschreven toen hij nauwelijks 23 jaar oud was.

Laat dit genoeg zijn om het lezen van dit boekje aan te bevelen. Boston begeerde mensen, arme zielen te vangen door het evangelie en te weten of de belofte van Mattheüs 4:19 ook hem toekwam of niet. Hij bad om licht en leven.

Het boekje telt 71 bladzijden en kost als paperback f 15,90.

3. Er staat nog koren op het land, door ds. C.J. Meeuse

Een dominee die ook dichten kan. We denken ook aan Jodocus van Lodenstein. Het is een bijzondere gave. De titel is ontleend aan de eerste regel van het eerste lied. We kunnen volstaan met een hartelijke aanbeveling. De bundel bevat indringende gedichten met een veelzeggende inhoud. Er zijn enkele psalmen aan toegevoegd die ds. Meeuse herdicht heeft naar de berijming van Marnix van St. Aldegonde. Zo'n onbekende berijming doet vreemd aan, maar we kunnen zeggen dat deze wel aanspreekt. We vinden er een goede vertolking in van Gods Woord.

Het boekje telt 71 bladzijden en kost als paperback f 9,75.

B.

Leesbril of toverstaf, door dr. A. Noordegraaf

Uitgeverij: Kok Voorhoeve, postbus 130, 8260 AC Kampen, tel. 05202-92555

Dit is een belangrijk boek, dat verschenen is in de Reformatie Reeks, onder redactie van ds. K. Exalto, ir. J. van der Graaf en dr. W. Verboom. De titel is ontleend aan een opmerking van prof. dr. J. van Bruggen, doe boven een van de paragrafen van zijn boek *Het lezen van de bijbel* schrijft: Hermeneutiek is geen toverstaf, maar een leesbril. Het boek is een bewerking van artikelen in *De Waarheidsvriend* en lezingen in het kader van een Studium Generale aan *De Driestar*.

"De vragen rondom het verstaan en de vertolking van de Schrift staan allereerst in het brandpunt van de aandacht, zowel in ethische discussies als in de bezinning op de geloofsoverdracht." Aldus de schrijver in een *Woord vooraf*. Hij behandelt de stof in 4 hoofdstukken: 1. Wat verstaan we onder hermeneutiek?, 2. De uitdaging van de moderne hermeneutiek, 3. Kritische toetsing en 4. Een licht op ons

pad. De hoofdstukken zijn onderverdeeld in paragrafen. Aan het einde volgt een literatuurlijst.

Het gaat uiteraard over een zeer belangrijke zaak, die voor predikers van belang is, maar voor allen die Gods Woord horen of lezen niet minder. De Heere spreekt door het Woord. De vraag is of de predikers de boodschap goed brengen en of de hoorders de boodschap op een rechte wijze beluisteren.

Natuurlijk is allereerst en allermeeest de bediening van de Heilige Geest nodig. Die Geest hebben Schriftverklaarders en hoorders of lezers nodig en de bedene mag wel zijn: en dat Uw Geest mij ware wijsheid leer. Dat neemt niet weg dat de roeping er is om het Woord te prediken en daarnaar te luisteren.

Men leze dit boekje. Het telt 61 bladzijden en kost f 17,50.

B.

Uitgeverij: De Groot Goudriaan, postbus 130, 8260 AC Kampen, tel. 05202-92555

De dominee heeft een beroep, door ds. M.A. van den Berg

Dit is een aardig boekje van 88 bladzijden over het uitbrengen van beroepen, het ontvangen van een beroep en de spanning die dit meebrengt, het aannemen van of het bedanken voor een beroep en dan nog een en ander over bijzondere gevallen. De schrijver heeft niet zijn eigen gedachten op papier gezet, maar hij kreeg brieven in handen van een vroegere hervormde ouderling, die in bezit van een van zijn kleinzons waren. Deze brieven gaan over dit onderwerp. De schrijver, die hervormd predikant te Groot Ammers is, vond in de brieven stof voor het schrijven van dit boekje. Daar heeft hij goed aan gedaan. Er komt veel menselijks naar voren. Gemeenten en predikanten worden met name genoemd. De gemeenten bestaan nog, maar de dienaren des Woords waren mensen van ongeveer een eeuw geleden. De brieven zijn aan een vertrouwde ouderling gericht en hebben dus een persoonlijk karakter. Als we het goed hebben waren er tussen de brieven ook stukken die in het kerkelijk archief thuis horen.

Het boekje kost f 15,90.

B.

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN BEWAAR HET PAND**

"Zalig zijn de doden die in den Heere sterven, van nu aan."
Openbaring 14 : 13m.

Temidden van zijn ambtsbroeders nam de Koning der Kerk tot Zich onze geliefde ambtsbroeder

**MAARTEN JOHANNES
VAN ZANTEN**

op de leeftijd van 62 jaar.

Met grote dankbaarheid denken wij terug aan zijn ambtelijk werk eerst als diaken en later als ouderling in het midden der gemeente.

De Heere vertrooste zijn vrouw en kinderen.

Hij giete balsem in de geslagen wonden.

De kerkeraad van de
Chr. Geref. Kerk te
's-Gravenhage-Scheveningen,

Ds. P. van Zonneveld, praeses
C. Pronk, scriba

Voor AL uw:
boeken - bijbels - CD's
kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355

**BROCHURES
over
BIJBELVERTALING**

De GBS heeft enkele brochures uitgegeven, waarin wordt aangegeven op welke manier kernwaarden uit de Schrift in nieuwe(re) vertalingen worden aangegeven en van haar kracht worden beroofd.

Statenvertaling contra nieuwe vertaling, A. Bergsma, 48 pag. f 3,95

Groot nieuws, een ramp voor de kerk, A. Bergsma, 60 pag. f 4,75

De Heilige Schrift en haar gezag, drs. W. van den Hoorn, 64 pag. f 6,95

God geopenbaard in het vlees, rev. T.H. Brown, 28 pag. f 3,50

Bestellingen in enveloppe zonder postzegel sturen aan:

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 2809, 4140 WB LEERDAM

Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer (B.K.G.M.)

Reeds velen vóór u maakten in de achterliggende 14 jaar gebruik van de verantwoorde hulp die geboden werd bij gezinsuitbreiding of bij ziekte van de moeder.

**Zoekt u ook kraam- of gezins-
hulp uit eigen kring en u bezit
geen TV, bel dan gerust.**

Mevr. J. Meijer - de Jong

Nieuw telefoonnummer:
02943 - 1145

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of sta-
caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

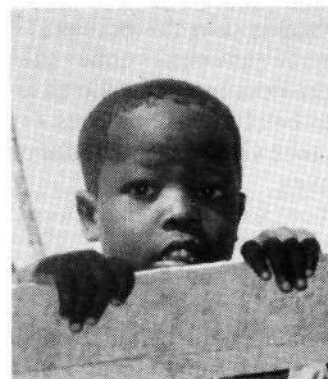

FINANCIËLE ADOPTIE

Miljoenen kinderen worden bedreigd door ondervoeding en ziekten. Hun toekomst is uitzichtloos omdat zij niet naar school kunnen. Ook kennen zij de rijke boodschap van het Evangelie niet.

Als u hen steunt, ontvangen zij voedsel, kleding, onderwijs en komen zij bovendien in aanraking met het Evangelie.

**Geef voor hun toekomst!
Help mee en meld u aan
als sponsor!**

IS ER PLAATS AAN UW TAFEL VOOR DIT KIND?

STICHTING
REFORMATORISCHE
HULPAKTIE
WOORD EN DAAD

**WOORD
DAAD**

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 24288
Postbank 30.20.900
ABN 50.98.11.566

Het Plancius-college is een gemeenschap van scholen voor

- * Voorbereidend en Individueel Beroepsonderwijs
 - * Middelbaar Dienstverlenings- en Gezondheidszorgonderwijs
- en gaat uit van de "Stichting voor beroepsonderwijs op reformatorische grondslag voor Rotterdam en omgeving"*

AANMELDING VOOR HET SCHOOLJAAR 1992 / 1993

VBO / IBO Vorbereidend en Individueel Beroepsonderwijs

Carnissensingel 20, 3084 NA Rotterdam,
tel. 010 - 4801422

Afdelingen:

BOUWTECHNIEK
(timmeren, metselen en schilderen)
ELEKTROTECHNIEK
MECHANISCHE TECHNIEK
MOTORVOERTUIGENTECHNIEK
VERZORGING
TEXTIELE WERKVORMEN
ADMINISTRATIE
VERKOOP

MDGO Middelbaar Dienstverlenings- en Gezond- heidszorgonderwijs

Schereplein 2-3, 3085 SZ Rotterdam,
tel. 010 - 4808629

Opleidingen:

ACTIVITEITENBEGELEIDING (AB)
AGOGISCH WERK (AW)
VERZORGING (VZ)
ORIËNTATIE EN SCHAKELEN (O & S)

Voor toekomstige leerlingen met hun ouders
houden wij

OPEN DAG

D.V. op woensdag 19 februari a.s. van 14.00 -
16.00 uur en van 19.00 - 21.00 uur.

Centrale
administratie:

Carnissensingel 20
Postbus 55094
3008 EB Rotterdam
tel. 010 - 4801422

Aanmelding kan plaatsvinden:

- voor het brugjaar VBO/IBO via de directeur van de school voor basisonderwijs of (voortgezet) speciaal onderwijs
- voor het MDGO en de andere leerjaren VBO/IBO rechtstreeks bij de administratie